

הרה"ק הרב ר' מנחם מענדל זצ"ל מרומנוב

א.

הרה"ק מו"ה יחזקאל שרנא האלברשטאם זצ"ל האבד"ק שינאווי, בס' דברי יחזקאל פ' במדבר יאמר: „ומיום גלות ישראל הקים להם הקב"ה בכל דור ודור צדיקים כמאמרם ז"ל (מני"ה י"א), במתניתא תנא לא מאסתים בימי כשדים, שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזרי'; ולא געלתים בימי יונים, שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו כו', וכן קרוב לדורנו מעת זרח אור ישראל

וקדושו הבעש"ט ותלמידיו הקדושים הרכי ר' בער ותלמידו הרבי ר' אלימלך ותלמידו הרבי ר' מענדלי זללה"ה ותלמידיו הקדושים...".

הרבי ר' מענדלי זצ"ל מרומנוב, הי' אמנם במדינת גאליציא פנס המאיר את-חשכת הגלות בארעא דחשוכא; ובעת אשר החשך כסה פני כל הארץ בלי כל שביב של תקוה, הי' הוא העץ אשר בצלו הסתופפו כל שלומי אמוני ישראל, והוא הי' מנחם משיב נפשם. כל מרי נפש וקשה יומם לסניו שמכו מרי שיחם, ועיפי הגלות ויגיעי כח מסבל התלאות והצרות, כאשר אך שמעו דבריו הקדושים מצאו מרגוע לנפשם. הוא יעצם שיהיו אחודים ואגודים יחד, „כי — אמר — בעת שעשרה אנשים מישראל יושבים במסבה אחת, ונדברו יחדיו יראי ה', אז באותה שעה לא ירגישו את הגלות, רק בעת אשר כל איש פונה לעצמו, ובפני עצמו או ירגיש הגלות בכל מרירותו“.

מצודתו היתה פרוסה בכל הגלילות לתקן תקנות גדולות, והי' עומד בסדן ונודר גדרים וסיגים, והי' מדקדק מאוד שלא ישנו את מלבושיהם, ושיהיו עשויים כמנהג אבותיהם ואמותיהן, [ראה אורות זה באריכות בספרי „אם לבניה“, ותולדותיו וקורות ימי חייו בפרטי פרטים].

הרבי ר' מנחם כענרלי ז"ל, גם הוא הי' תלמיד הרבי ר' שמעלקי זצ"ל מניקלשבורג כהרה"ק מקאזניץ והחזוה מלובלין. ושלשה רועים הללו היו כתלת רעים ולא מתפרשין לעולם, והיו מחבבין זה את זה מאוד. הרה"ק המגיד מקאזניץ הי' קורא אותו שהוא „האישון בת עין של הדור ההוא“ (דאס מענדל אין אויג), והרה"ק מלובלין הי' קורא אותו „מקור היראה“. שמדתו היתה מדת פחד, ואמר כי מאוד הי' חפץ לשלוח לו פריסת שלום, אבל ירא לשלוח לו כי מי יגש אליו לפרוס בשלומו והוא נוקא על כל סביביו.

ס"א הי' הרבי ר' מענדלי בליבלין יושבת שם, ובליל ש"ק כשהיו מסוגין על השלהן והי' שאון והמולה מרגשת חסידי יאנוב, ושאג הרבי ר' מענדלי בקול שׁע: ונפל אימה ופחד על החסידים, ושררה הדומיה בבית המדרש ובכל עבר ופינה השלך הם! כראית הרבי מלובלין חרדת החסידים, פתח ואמר: רבי מענדלי הפוך רוגזך, שׁע הם שׁע נהורין, „כי ינוב — אם חסידי יאנוב עושים המולה — אל תשיתו לב, עוד ינובון בסיבה...“ ותחי רוח החסידים ורבתה התנועה בשמחה גתהלה.

ס"א נועדו הצדיקים שברור לעיר לאנצוט, ועיי מלשינות נלקחו אל בית המשפט המחוזי לעיר רישא, והרה"ק הרר"מ ז"ל הי' ראש המדברים להשיב על שאלות השופט. השופט שאלו מה מעשיכם? השיב, עברי ה' אנחנו, השופט, למה תלבו בגדי לבן? השיב בשאלה, למה ילבש האדון בגדים שחורים. השופט בכעס, השב לי על שאלתי, השיב, אם תצעק לא אשיבך כלל, ובדבריו הסך ידו ונפל פחדו על השופט, ויחרד מאוד ואמר: עם אנשים כאלה אין לי עסק. לכו לשלום.

ב.

במט' ברכות ד' ע"א: לרוד שמרה נפשי כי חסיר אני, לוי ור' יצחק,

חד אמר כן אמר דוד לפני הקב"ה, רבנו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני חצות לילה אקום להודות לך. ואידך כן אמר דוד לפני הקב"ה, רבנו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב יושבים בכבודם ואני ידי מלובלכות בדם ובשפיר כדי לטהר אשה לבעלה...

שתי השקפות על אודות החסידות, ומה היא חסידות, שמשקפות בפלוגתא זו של ר' לוי ור' יצחק, דחד אמר דחסידותו של דוד היתה במה שקם בחצות לילה לומר שירות ותשבחות להשי"ת, וחד אמר שהחסידות של דהמע"ה היתה בזה שעסק בהלכות...

שתי השקפות הללו חזרו ונשנו להיות שונות בקרב החסידים אשר על דגל החסידות הבעשטי"ת ידגלו, הרבה מן נושאי דגל החסידות אחזו בשיטת מ"ד דהחסידות היא לקום בחצות ולהלל בשירי דוד המע"ה, ולעסוק בספרי מוסד וידאת שמים, אשר עליהם כונן חיצו (הס' נפש החיים שער ד') הגאון מיהר"ח מוולאז'ין תלמיד הגר"א זללה"ה.

ורבנו הרבי ר' מענדלי ז"ל הוא אחז בשיטת המ"ד דחסידות של דהמע"ה הי' במה שעסק בהלכות, וע"כ הי' מזהיר על ליכוד הלכה ותוס', כאשר יספר תלמידו הגה"ק בשורת מראה יחזקאל סי' ק"ד, וז"ל: „ואמת יהנה חכי הכמה פעמים הזהירנו על לימוד העיון והרבה בשבח לימוד זה כשהוא לשמה, ע"ד מ"ח דברים שהתורה נקנית בהן, ושכל צריקי רורנו לא זכו למעלה עליונה הזאת רק ע"י לימוד העיון...“

ופ"א שאל אותו הרה"ק מלובלין אם יש לו חסידים, ויענהו רבנו כן יש לנו ב"ה חסידים, ובמה הנם חסידים? שאלהו החוזה, חסידים שלנו שוקדים על עיון הלכה ותוס'. אם כן — ענה הרה"ק מלובלין — הנם באמת חסידים.

כהרבי ר' אלימלך, רבו, כן גם היא, הי' מקפיד על רבוי החסידים בכמות, כי החסידות בטהרתה לא תוכל להתקיים רק אצל יחיד סגלה, ובני עלי' המעטים, וע"כ הי' אומר: „כשבאין אצלו מאה אנשים, חמשים שלח הס"מ, וחמשים באים מצד הקדושה ויש בכחו לבטל הרע, אבל כשבאים יותר יעורר השי"ת מערבוביא כזאת.“

ולאשר כבר בימיו נתרבו החסידים מההמון למרות חפצו, והיו חסידים כבר אז בימיו, שלא הטו שכמם לסבול על עבודת ה' כחפצו, והחלו להתרפות מעבודתם, ולבקש „יומי דפגרי“ לעשות סעודות מרעים ולשתות בחד, וסמכו על רבותיהם הקדושים שהם יכפרו ויגינו בעדם, שלא לפי רוחו וחפצו, ע"כ הי' דרכו בכל שנה בליל שמורים אחר הסדר לספר עובדא מעין „חד גדיא“ בנוסח זה: אוראנדר אחד הי' דר בכפר סמוך לעיר, וביער נטראה כפעם בפעם דוב אחד, שומר היער הי' אורב לו לצודו, ובכל יום ויום בא אל היהודי האורנדר להקיף מעט י"ש לשתות, והבטיח לו כי כאשר יצוד את הדוב ויהרגו ויפשיש עורו אז ישלם לו במטב כספו אשר יקח בעד עור הדוב, עברו שבועות אחדים והנה נראה הדוב ביער, שומר היער קרא את היהודי וצוהו לעלות על האילן הגבוה ויראה איך הוא יורה בחציו על הדוב, ובכך יתן לו מעט י"ש, ונתן לו ושתה, והלך היערה והעמיד את האקדה ויידה, ובהיותו שכור החטיא המטרה

והדוב בא עליו, השומר גפל ארצה וישכב כאבן דומם ופגר, הדוב חשבהו למת וברח היערה הלאה ממנו, היהודי ראה את כל זאת מעל האילן, ירד משם ונגש אל השומר שעדיין חי' מונח שם ויטאלהו בצחוק מה לחש הדוב באזניך? הוא, הנגיד לוי כדברים האלה, נעיתה הוא זהיר מלשתות על סכך עור שאינו שלך ואינו ברשותך..."

ג.

הרה"ק הרד"מ ז"ל חי' רוחני ביותר, כל מגמתו היתה להעלות את הכל מלמטה למעלה לשורשן, להוריד הגשם, להסיר את הקליפות, ולהניח רק את הניצוץ הקדוש את החיות הרוחניות שבקרבו, וכה יאמר ובספרו מנחם ציון, "כי כאשר ירד הגשם והשלג כו', שהגשם כשירוד מן השמים נקרא מטר, שהוא דבר רוחני עד בואו לעולם הזה מתגשם וע"ז הוא מוליד ומצמיח את הארץ שהורעים נמשכים למעלה לשורשן וע"י האכילה בכוונה נתעלה הרוחניית שבה אל המקום אשר שם חי' אלה בתחלה..."

עוד שם: "ענין אכילת המלאכים אצל אאע"ה המה דברים נפלאים ונעלמים, שהנגיד להם כל כוונת המאכלים כשעמר עליהם תחת העץ... ובר קפרא (בקהלת רבה פ"א ס" ד') חי' בקי בכך מאוד, ובימי חורפי השגתתי על כל תכונת המאכלים ומהותם וצורתם."

"ואמת נכון הדבר כי במלבושי אבותינו מימי קדם יש על כל דבר כמה סודות ושכל עליון, ומעולם לא שאלני אדם לבאר לו ענין המלבושים וכוונתם ועל מה מברכין בכל יום מלבוש ערומים, וכבר דברתי עם המגיד טעם למה שהולכין בשני חגורות..."

והרה"ק החוקר ומקובל מוה"א מרקוס (בס' קסת סופר בראשית ד"ה בצלמו) מביא בשם הרה"ק בס' מנחם ציון, "שגופו של אדה"ר חי' יותר וך ורוחני מנשמות הדורות היום", וכתב ע"ז וז"ל: "הגם שהמאמרים האלה רחוקים מקטנות חומריות השגותנו הלא לא נאמרו לבטלה ואם שלא תתגלה הבנתם עד לעתיד יש איזה דרך לקרבם אל השכל השוקע בגשמיות והוא: כי החצונים המורדים בה' ומכחישים תורתו יתחלקו לב' כתות בעלי התומריות וע"י הרוחניות אשר עיקר הראותם בשדה התקירה התחיל משנת תר"ח ואילך, ובמקום שהראשונים מבחישים ענין הנפש והשארתה אחר המות הראו הכופרים האלה שהם חריפי דרא יותר מן החומריים בנסיונות ומופתים אשר הודו להם ראשי חכמי התכונה וחכמת הטבע שהנפש ענין מובדל לעצמו מן הגוף ולא תמות במות הגוף זחושיה משונים ותקיפים הרבה מחושי הגוף ויש לה כמין לבוש גופני דק על דק הנקרא אצלם אסטראללייב, פי' גוף כוכבי או ספירי עד שנתפסים בציוור הפשוט-גראפי באכרם כי מה שלא יתראו לעין הגשמי מפני שעין האדם לא נבנה כי אם לקבל שבעה גוונים מאדום עד תכלת ומה שנראה חוץ משני הנבולים האלה לא נצטייר בכבת עין אבל היות הפוטוגראפי הנמשח ממזג כסף חלוריי ויסוד הנקרא באריר ירניש ויקבל גם צורות דקות בלתי נרגשות לעין האדם. כזו שבטלה שיטת אריסטו בענין מהות הגופים במה שלמעלה מגלגל הירח שלו ובמה

שלמטה ממנו כן בטלו הזיותיו בענין מהית הנמש ע"ד צורה וצרה פילוסופית, ועל החכמה החיצונית המכסאת את עיני האדם בתחבולותיו מן ההפך אל ההפך נאמר מאמר רז"ל באגדה על ביעור יצה"ד לעתיד צדיקים נדמה להם כהר ובוכים איך יכולנו לכבוש הר גדול כזה ורשעים נדמה להם כחוט השערה איך לא יכולנו לכבוש חוט השערה כזה..."

על משיח בן דוד המקווה שיבא ב"ב אמר: „הנה כל אחד ואחד מצפה לקראת ביאת המשיח, ושיזכה לראות פני משיח, והם לא ידעו כי משיח יהי גובהו מארץ עד לשמים מלא שמות הקדושים וכל הרואה אותו יודעו כל כך עד שלא יוכל למצוא מקום מפתח ובהלה". כה צייר את המלך המשיח כתואר פני מלאך ושרף משרפי מעלה כהמראה אשר ראה דניאל... (דניאל י"ד) כפי בחינתו ומעלתו הנשאה, שהי' רב הדומה למלאך ה' צבאות.

ד.

השפעתו היתה גדולה מאוד על כל הבאים בקרבתו, וגם אנשים סותרים וכנעני ארץ, העלה עמו בכח תורתו הקרושה למעלה למעלה לעולם האצילות, כאשר יסופר עליו, פעם אחת ישב הרה"ק הר"מ ז"ל בסעודה שלישית ונתלהב בחירושי תורתו ודבר מעולמות העליונים ותכלית האדם לעלות למעלה ולהגבי' א"ע משפל מצבו בהארציות, ועל שלחנו ישבו אורחים נכבדים סותרים שבאו להסתופף בצלו בש"ק ומיד לאחד השבת יסעו לדרכם לארץ הגר למסחרם. ביום א' בכוכב נכנסה הרבנית אל הרה"ק לבקש מעות לצרכי הכית ולא הי' בידו, ואמר לה כי בודאי יבואו הסוחרים לקבל ברכת פרידה ויתנו לו מזהב שבא להתפלל בעדם, עברו שעות אחרות ולא באו, שלח הרה"ק את משמשו להתודע מה זאת כי בוששו מלבא, המה באו אל הרה"ק להשיב לו תשובתם לאמור: כאשר שמענו אתמול בסעודה שלישית מה שאמר רבנו בח"ת כה להיבי את לבבנו לעבודת ה' עד אשר גמרנו בודעתנו לעזוב את המסחר והעסקים הגשמיים, ונשב פה בצלא דמהימנותא לעבוד את ה'. אמר להם הרה"ק לכו לסבלותיכם, בסעודה שלישית הייתי בעולם האצילות ושם אין צריכים לשום דבר אבל עתה הננו בעולם המעשה צדכי בני ישראל מרובים לכו עבדו את ה' במשא ומתן באמונה, טוב תורה עם דרך ארץ ויברכם וילכו לדרכם.

בס' „מבשר טוב" מאאמ"ר הרב מו"ה גרשון ז"ל (פ' בשלח) יספר לנו כדברים האלה: בימי הרב הקדוש והנורא רבי ר' מנחם מרומנוב זלה"ה, גזרה המלכות גזרה על בני הכפרים יהודים, שלא יורו בכפרים רק יעתיקו מושבם בעיירות, והי' הדבר קשה להם מאוד, ונאספו כל בני הכפרים מכל הסביבות ובאו על ש"ק להרה"ק זצ"ל. בלי ש"ק לא דבר מאומה מזה, אך ביום בסעודה שני' אמר להם, אתם בני הכפרים באתם אלי להחפץ בערכם לבטל הזגורה מעליכם, דעו כי מאת ה' היתה זאת, ונתן בלב המלכות ויועציו לגרש אתכם מהכפרים, כי מלכד שאתם מבלים כל ימיכם בכפרים ולא תדעו מתפלה בצבור, עוד רעה יותר מזה שתחללו את השכת ולא תשמרוהו כהלכתו... מיד געו כולם בבכי' ואכזר כל אשר יצוה רבנו נשמור לעשות מעתה ועד עולם ואך ירחם עלינו ועל טפינו...

אמר להם הרה"ק: זאת עשו קבלו עליכם ועל ב"ב לשמור את יום השבת כהלכתו או יהפוך ה' את לב המלכות ושריו עליכם לטובה, כמו שקראנו היום בתורה הקדושה: „שבו איש תחתיו" לשמור את השבת, או „אל יצא איש ממקומו", ותשבו לבטח בבתיכם ואין מחירד. כה השפיע עליהם יראת שמים ומדות טובות, כי השפעתו היתה גרולה עליהם, כי בכל עת צרה ליעקב פנו אליו לעזרה כי חשבוהו לאבירם ואפטרופסן של ישראל ותמיד הי' דואג לטובתם.

פ"א אמר לר' שלום מכפר יאדאווניק (אצל באכניע) שהי' מפורסם בצדקתו ובמעשיו הטובים: „תשגיח בעין חמלה על אלה העניים המחזירים בכפרים, ואחרי סובבם כל היום מכפר לכפר לקנות ולמכור מכללחם, באים בערב לצל קורתך והנם עיפים ויגעים שבע בוז וקלון מלעג השאננים, וקורם בואם לאכול לחם נקורים אשר באמתחחם יעמדו בקרן זווית להתפלל מנחה וערבית, רע כי מלאכים שרפים יודעו: יודעו לקול חפלתם הבוקע למצלה..."

שנים ועשרים שנה הי' רורש מרי שבת בשבתו בפרשת המן להמשיך שפע פרנסה על ישראל, ומעט מהדרשות הללו נאספו ע"י תלמידו הגאון החסיד מרה יחזקאל פאנעט ז"ל אבר"ק על מרינת זיבענבירנען והוציאם לאור בספר מנחם ציון.

ה.

הרה"ק חשב את הקץ, שצור בימיו יהי' קץ וסוף להגלות בביאת משיח בן דוד, וכשנת תקע"ג כעת מלחמת נאפליון ורוסיא ביקש הוא ז"ל שיהי' נאפליון גוג וכגוג, ושתהי' מלחמה זו מלחמת גוג ומגוג, ואחרי' תהי' הגאולה שלימה בביאת המשיח, ואמר ילכו כל העם עד ארכבותיהם גדם ובלבד שיבוא הגואל צדק. אבל הרה"ק הרבי ר' נפתלי מראפשיטץ ז"ל אמר, שהוא לא יוכל לראות גשפיתת רמן של ישראל, ונסע להרה"ק המגיד מקאזניץ ז"ל אודות זה שלא יחזיק עם הרה"ק הרר"מ, [וכל האריכות רבירט בזה, ראה בספרי „אם לבינה" בתולדות וקריית הרה"ק הרבי ר' מענדלי, ובס' „נפלאות הרבי", ובית רבי] ולא עלתה בידו אז.

ואולם בראשית בוא שנת תקע"ה נרברו יחדיו „שלישה הרועים" הרבי ר' מענדלי, והרבי מלובלין, והמגיד מקאזניץ ז"ל וה"ה לפשות מעשה רב לקרב קץ משיחי', אבל בעון הדור לא נתקיימה מחשבתם כי בערב סוכות תקע"ה נפטר המגיד מקאזניץ, ובליל שמחת תורה אירע הדבר מנפילת הרבי מלובלין ונתפרדה החבילה.

הרה"ק הי' אומר: ביאת המשיח יהי' כמו ביאת שיק בלבוב, פ"א הי' בלבוב, בעש"ק אחר חצות היום, קרושת שבת בערה בקרבו, שלח את משמשו החוצה לראות אם כבר מוכנים בני ישראל לקבלת שבת, המשמש ראה בני אדם מישראל רצין ושאל אותם מתי ילכו לקבל שבת, הם הביטו עליו בתמהון ואמרו הי'א עוד יש לנו הרבה ראגות שונות ומשונות, ולא נוכל עור לחשוב מקבלת שבת, ושב המשמש בחשובה זו, עכרה שעה אחת ובלב הרה"ק בוער קרושת שבת, ושלח את המשמש עור הפעם לראות אם מוכנים הם לקבלת שבת, השמש שאל את

העובדים ושבים על זה, והם השיבו לא עת האסף המקנה וקנין, וכה שב המשמש
יעוד הפעם ועוד פעמים בתשובות שונות שעדיין אינם מוכנים לקבלה שבת, ובכן ישב
הרה"ק בדר וכצנפה לזמן קבלת שבת, והנה פתאום נשמע קול הגפת הדלתות,
וסגירת חריסי חניות מכל הרחובות... הנה בא שבת!

אז אמר הרה"ק למשמשו ראה כה בבחי' זו יבא משיח, העם יהיו טרודים,
רצים רחופים וסבוהלים, בלתי מוכנים לקבלת פני משיח, אבל פתאום יבא הארון
אל הינלו ויסגרו החניות, וישליכו איש אלילי כספו... הגה משיח בן דוד בא!
הרה"ק ז"ל חש עתירות עמו ואמר: „קודם ביאת המשיח מי שירצה להשאר
יהודי נאמן לדתו, יהי קשה עליו הדבר לעלות בהר ה' ולקום במקום קדשו
כאיש אשר ירצה לספס ולעלות על כותל ישראל חלק, ויצטרך להחזיק מעמד
בצבתים...”

וראה בס' „אם לבניה עור דברים נפלאים ממה שאמר בשעת פטירתו,
זהרה"ג מוהרא"מ בספר „ההסידות“ מביא עוד שבשעת פטירתו אמר שהוא זוכר
העת שכתב את „השאלות“, ומענין הדבר שמה שאירע לבעל השאלות אירע
אצלו, כי כאשר יספר יבנו שדירא גאון באגרת סדר הקבלה שלו לאמור: „אחריו
נתמנה לראש ישיבה – ע"י ראש הנולה – מר נטוראי מבגדד תלמיד רב אחא משבחא
ומשמש, ויוצף לב רב אחא משבחא על העול הנעשה לו ויעל לארץ ישראל...“ וכן ה"י
אצל הרה"ק הר"מ שנתמנה משרתו הרה"ק מוהרצ"ה כהן להיות ראש הדור, וכל
צדיקי הדור הכירוהו לצדיק יסוד עולם.”

בשנת תקע"ה ביום ל"ד בעומר יצאה נשמתו בקדושה וטהרה ושבה אל
מקור מחצבתה בגנוי מרומים, זי"ע ועכ"י.

הרה"ק מוה"ר יעקב יצחק זצ"ל הרבי מלובלין

.א.

הרה"ק הרבי ר' יוסא זצ"ל אמר: „ונהר יוצא מן העדן להשקות את הגן
ומשם יפרד והי' לארבעה ראשים“. העדן, הוא רבנו ישראל בעש"ט ז"ל. נהר,
הוא תלמידו הרבי ר' בער המגיד ממעוניטש ז"ל. גן, הוא אחי הרבי ר' אלימלך
בע"ט נועם אלימלך, זהו ונהר יוצא מן העדן להשקות את הגן. ומשם – מהנוע"א –
יפרד והי' לארבעה ראשים. או הרה"ק מלובלין. (ב) הרה"ק מקאזניץ. ג הרה"ק
מוהר"מ מרומאנוב. (ד) הרה"ק מאפסא זל"ה”ה.

שם בלובלין אצל הרה"ק מוה"ר יעקב יצחק זצ"ל, הי' הקיבוץ היותר גדול
מקהל חסידים ואנשי מעשה, לשאוב מימי הדעת ממעינות חכמתו, שמה ישבו
חבורתא קרישחא ועסקו בחסידות, באהבת רעים ודבוק חברים. בכח המושך שהי'
לו להרה"ק ז"ל, משך אבירים בכחו אליו, ואין כל סלא על כח המושך שהי' לו